

Андрій Нискогуз

Що таке Церква? Яке її місце у світі? Яким чином я беру участь в Церкві? Яка причина сучасної секуляризації (знецерковлення)? Як воцерковленій людині ставитись до людей нецерковних, байдужих до Церкви, а то й вороже до неї налаштованих? Обов'язково прочитай книгу чеського отця Томаша Галіка «Терпеливість із Богом» і отримаєш непересічно глибоку відповідь на ці та ще багато інших запитань. Повір, книга не дарма здобула нагороду Європейського товариства католицького богослов'я у 2011 році як найкраща богословська книга року.

Вражає не лише неабияка ерудованість отця Томаша, але також його живий досвід Бога та Церкви як великої Таїни: «Церква, якщо ми розуміємо її в сенсі богословському, а не лише соціологічному, містичному чи бюрократичному, є для нас таємницею: передусім ми не знаємо її кордонів, не знаємо навіть, де вона починається й де закінчується, хто до неї належить, а хто – ні». Далі автор цитує св. Августина: «Багато тих, що думають, що вони всередині, насправді є назовні – і навпаки». І тут мені спав на гадку уривок із «Останньої битви» циклу «Хроніки Нарнії» К. С. Люїса. Юнак-воїн, все життя щиро служив злу, вважаючи його добром, все життя творив благородні вчинки в ім'я цього зла. Однак коли перед лицем смерті опинився поряд із вояками Добра (в Люїса – Аслан) і Злом (у Люїса – Таш), то зло було не в силі його торкнутися, а Добро приймає його, промовляючи: «Я не тому прийняв твоє служіння, що ми (добро і зло) – одне, але тому, що ми протилежні, я і вона настільки різні, що якщо служіння мерзенне, воно не може бути для мене, а якщо служіння не мерзенне – не може бути для неї. Тож, коли хто-небудь присягається іменем Таш і дотримується присяги заради правди, то він присягається мною не відаючи того, і отримує від мене нагороду. Коли ж хтось здійснює зло в моє ім'я, нехай він і говорить «Аслан» – він служить Таш і Таш приймає його служіння».

Церква, як слушно зауважує чех-богослов, – таємничий символ та інструмент єдності всіх людей та народів у Христі вже тепер, єдність цілого людства, яка, однак, зреалізується вповні лише у Божому Царстві. «Кожна людина через таїну Воплочення сьогодні вже «якось» пов'язана з Церквою – бо вже своєю людськістю поєднана з людськістю

Христовою і, отже, певним чином причасна до Його «містичного тіла», до Церкви.

Отець Томаш проводить паралель між біблійним персонажем Закхеєм (пор. Лк 19, 1-10) і значною частиною сучасного суспільства, яке, причаївшись поміж листям сикомори, спостерігає за простуючим неподалік Христом. Закхеями є люди, яким комфортніше зберігати певну дистанцію стосовно Церкви. Аби Закхей зійшов із дерева і примкнув до Христа та Його Церкви, треба, як і Спаситель покликати його на ім'я, тобто знати і розуміти його. До закхеїв сучасної доби, очевидно, справді може наблизитись лише той, хто сам був і до певної міри залишається закхеєм. Людям, які найкомфортніше почуваються серед радісного натовпу, мабуть, важко зрозуміти Закхея. Закхеї щиро прагнуть зустріти Ісуса, але сором'язливо прикриваються листям сикомори. Не варто квапитися затягти і завербувати закхеїв до лав рядових вірних Церкви, як твердить чеський священник. Їм треба дозволити бути собою. Отець Томаш відчуває свою місію в Церкві як духовного пастиря не у тому, аби «навертати навернених», полемізувати з інакомислячими, чи навіть залучати якнайбільше людей до власної Церкви або політичної спільноти. «Відчуваю, що я тут передусім для того, аби пропонувати розуміючу близькість тим, кому нездоланні перепони перешкоджають долучитися до тріумфуючих натовпів та стати під розгорнуті знамена будь-яких кольорів; тим, котрі зберігають дистанцію». І тут-таки щиро зізнається: «Я люблю закхеїв; думаю, що мені було дано їх розуміти. Люди часто пояснюють собі оту дистанцію, котру зайняли закхеї, як вияв їхньої «зверхності», та вони в тому, очевидно, помиляються – це не так просто. Мій досвід показує, що йдеться радше про певну несміливість. У декого з них навіть їхня відраза до натовпів та їх гасел і прапорів впливає з відчуття, що правда надто крихка, аби її можна було скандувати на вулицях. Саме закхеї розуміють, що ще не мають весільної одежі, аби могли засісти у передній ряд серед шанованих гостей весільної гостини (пор. Мт 22, 11-14).

Багато закхеїв нашої доби відчувають велику віддаленість не стосовно Бога ані стосовно Христа, але передусім – стосовно Церкви. Багато людей сучасного західного світу тримаються на відстані щодо «інституційної релігії». Однак «екс-папа» Бенедикт XVI намагався наполегливо переконати своїх читачів: хто заявляє про свою прихильність до Христа, одночасно мав би бути готовим «узяти на себе незручності Його сім'ї [тобто Церкви]». Бо «віра, відірвана від життя конкретної історичної церковної спільноти, може швидко скотитися до світу особистих фантазій та проєкцій наших бажань». Церква, які б помилки не здійснила – реальна. У спільноті з'являється правда, а фантазія – відкинена. Дистанціювання від конкретного життя спільноти може бути спричинена небажанням позбутися своїх ілюзій. Церква – не клуб однодумців, не асоціація святих.

Своїм завданням о. Томаш вважає, натомість, не дозволити маніпулювати закхеями: або відкиненням від Церкви, або затягуванням до неї. Чех намагається донести: мусимо

надати певну свободу закхеям, щоб вони самі визначили свою близькість чи віддаленість від видимої форми сучасного церковного християнства. Закхеї та інші «нестандартні християни» часто залишаються на узбіччі церковного життя. Але саме це узбіччя є неймовірно важливим не лише для самих закхеїв, а й для Церкви. Бо Церква без отого «узбіччя» не була б власне Церквою, а сектою. Саме секта обмежується «міцним ядром» абсолютно самовизначених членів, або бачить у цьому типі членів ідеал. Церква ж натомість є старшою, мудрішою, досвідченішою і шляхетнішою, бо знає, що, окрім «міцного ядра», скелета, їм потрібне й дещо еластичне тіло.

В реаліях сучасної УГКЦ теж виникає спокуса у певних течіях т. зв. «суперправославних», «суперкатоликів» чи «харизматів» монополізувати правду, звзити її до своїх концептів і переконань. Але розмаїття у Церкві – дар. Істина ж – поняття соборне. Істину не приватизуєш. То лише сліпий фанатизм абсолютизує свою істину. Таїну Церкви не маємо права звести до ідеології. Церква, якої прагне Бог – Церква з людьми «різних класів та психології». Інакше Церква стає клубом за спільними інтересами, фракцією, партією, а не живою Церквою.

Церкві потрібні і ті на маргінесі, ті, для яких не все так просто, зрозуміло та однозначно, які все ще вагаються та шукають. Віра має право сумніватися як «невірний» Тома, що вкладає пальці до ран Ісуса, чим, однак, засвідчує свою небайдужість до Вчителя.

Побачити і почути Ісуса очима і вухами Закхея... Спробуй! Може, саме тоді побачиш погляд Ісуса, звернений до тебе, і почуєш, як він кличе тебе на ім'я. Коли наважишся зійти додолу, до Христа, то відчуєш потиск Його розуміючої руки на власному плечі. І тоді вже, напевне, не побоїшся прийняти Його у свій дім...

ÂÂÂ Андрій НИСКОГУЗ. Євангеліє Закхея //СЛОВО № 2 (70) 2017